ЦЕНА ЈЕ „БРАНИКУ“:
на годину: . . ф. 12 или 30 дин.
на по године: . ф. 6 или 15 дин.
на четврт године: ф. 3 или $7^1/_2$ дин.

Поједини бројеви стају 10 нов

ОГЛАСИ
рачунају се 6 нов. од реда ситних слова.
За жиг се плаћа сваки пут 30 нов.

БРАНИК

ОРГАН СРПСКЕ НАРОДНЕ СЛОБОДОУМНЕ СТРАНКЕ

„БРАНИК“ ИЗЛАЗИ
на целом табаку
уторником, четвртком и суботом

Претплата и огласи шаљу се на администрацију, а рукописи
уредништву „Браника“ у Нови Сад.

Уредништво и администрација „Браника“ налази се у кући г. А. Пајевића, у дунавској улици.

Рукописи се не враћају.

Број 6. У Новом Саду, у уторак 17. (29.) јануара 1895. Год. XI.

† ГИРС.

Жица из Петрограда јавља, да је преминуо руски министар спољних послова *Николај Гирс*. Ова вест није дошла изненада, јер се одавна знало, да је болестан; управо његов се живот вештачки продужавао. Но и ако се политички свет навикао на мисао, да Гирс неће дуго управљати пословима руске дипломације, ипак је његова смрт у овај мах незгодно наишла. На престолу седи млади цар, који се још није извежбао у државним пословима, те који и у избору својих саветника слуша дух оца свог. Цару ће тешко пасти, да се одмах у почетку своје владавине растави од верног саветника свог.

Руска дипломација увек се одликовала вештином својом, само та вештина до скора није стојала у служби идеала рускога народа. Управљачи руске државе већином беху Немци, који нису имали осећаја за *народну* руску политику. Те руске дипломате васпитане беху у староме духу, где се сва дипломатска мудрост састојала у томе, да се сакрију праве мисли и да се противници заведу.

Две дипломате учиниле су преврат и преображај у дипломацији, јер су дипломатску вештину ставили у службу народне политике. То беху кнез Бизмарк и Кавур. Та два државника одрекла се и *традиција* старе дипломатске школе, и ако је сваки од њих пошао засебним путем. Кнез Бизмарк је сурову силу подчинио својој вољи и из ње је црпио снагу за своје планове. Он је био безобзиран, дрзак и баш својом истинитошћу заводио је противнике на танак лед. Кавур је био гладак, с вечитим осмејом на устима, уман, који је мерио сваку околност, те је употребљавао у своју корист, у њега је ум увек радио, па се клонио насилних средстава. И обојица успеше, те се после њих дипломација преобразила и у другим земљама.

Руска дипломација дуго није могла да се отресе старих предрасуда. Кнез Горчаков беше духовит човек, али васпитан у духу старе дипломатске школе, није могао у довољној мери да оцени намере рускога народа и оне идеје на које се тај народ пасланао. Али и у руској дипломацији јављаху се државници, који су хтели да у спољној политици воде *народну* политику.

Гирс је био *копча* између старих и нових дипломата руских. С тога се у његовом раду види *колебање* између старога и новога правца. Он није хтео да напусти сасвим свезе с Немачком, и опет је чувао и неговао свезе с Француском. Гирс није био дипломатски жени; он је био рутиниран дипломат, који је имао јасног погледа у дипломатским пословима. Он није био снажног тварачког духа, ни велике енергије, али је умео по утапканом путу опрезно и смотрено да хода. Под њим Русија не би могла испунити своју мисију, али се не би могло случити ни то, да претрпи какав пораз. *Он је био конзервативне природе, да се очува што се има, и да се ништа не подузима, што не би донело сигурне користи.* С тога је и морао доћи у сукоб с грофом Игњатијевим, који је био и остао апостол народне руске политике.

Руска држава лако ће поднети овај удар, и ако је смрћу Гирсовом изгубила угледног и вештог државника. Русија има ваздан дипломата, које могу достојно заменити Гирса, а има и таких детића, који ће уздићи важност Русије.

Но у овом тренутку хтели смо само да окарактеришемо рад Гирсов. После Гирсове смрти на брзо ће се видети право расположење рускога цара, који у својој одлуци не ће од сад бити везан за пијетет према оцу свом. Тада ћемо од прилике знати, каква ће у будуће бити руска политика.

Помен Дру. Фрањи Рачком.

Говор дра. Мих. Полит-Десанчића о Св. Сави год. 1895.

Велештована Господо и Госпође!

Ваља ми учинити помен човеку великих заслуга, човеку научењаку, човеку родољубу.

Мени је у део пао частан позив књижевнога оделења „Матице Српске“ да у овој свечаној седници о Св. Сави учиним помен дру Фрањи Рачком.

Коме од интелигенције српске не би било познато име Фрање Рачкога, тога славнога, тога незаборављеног историчара хрватскога? Глас имена Фрање Рачкога прелазио је далеко границе Хрватске, прелазио је границе наше монархије, те се слава његовога имена блистала у широком учењачком свету словенском, у широком учењачком свету европском.

Таком човеку, таком учењаку ваљало би да овде учини помен какав учењак, у првом реду какав историчар српски. Ја не само да сам ово очекивао, него сам и настојао да са овога места учини помен Фрањи Рачком историчар српски, ал у томе нисам успео. Па кад сам се примио да ја, који за ту задаћу спреме немам ипак учиним помен Фрањи Рачком, није ме побудило само лично познанство из доба заједничке политичне борбе и усрдно поштовање према том великом научeнику, него она племенита појава: да се од стране „Матице Српске“ хоће да учини помен учењаку, који и ако не припада књижевности српској, има својих заслуга и за српску повесницу, у колко је преплетена са повесницом најближега и најсроднијега нам племена хрватскога. Племенита је појава, што се хоће да учини помен повесничару, који је једнаком љубављу обухваћао и хрватску и српску повест, а тиме се хоће — као што је то свагда наука чинила, као што то приличи књижевном друштву — да се страсти уталоже.

Нема још пуно годину дана како је умрио Фрањо Рачки. Преминуо је 1. (13) феб. 1894. у Загребу. Ожалила га је Хрватска, ожалили су га и Хрвати и Срби; ожалило га велико Словенство, ожалио га је учени свет европски: на отвореном гробу му говорио је учењак руски, говорио учењак из далеке Шведске. Знак и доказ великога, опћега поштовања.

Фрањо Рачки био је повесничар првога реда. Ако повест, ако испитавање прошлости, има важности и код великих културних народа, у којих је већ богата повесничка литература расветлила прошлост, те се новим испитивањима само још увеличава светлост — тим већу важност има повест у мањих народа у којих има многих тмина у прошлости, те садашњи нараштај са напредком у култури жели светлости, жели истине у својој повести, па зато у велико уважава оне људе, који умеју да унесу светлости у ону прошлост с којом генерације и генерације скончавају известан пиетет. У том баш лежи црта културе једнога народа, што има известан пиетет према својој прошлости, и тај се пиетет преноси од колена на колено. Коме се Србину не надимају груди поносом, кад се сети своје славне прошлости, а кога не обузима неизмерна туга, кад се сети велике патње, правога мучеништва свога народа у низу читавих столећа!

Ми Срби и Хрвати у великој породици словенској имамо доста знамениту повест. Неки политичар је рекао, да народ без повести, да је то тело без костију, да народ који нема знамениту повест, да тај није способан ни за велика дела у садашњости ни у будућности. У том обзиру ми Срби и Хрвати имајући нашу знамениту повест не би имали узрока очајавати о нашој будућности.

Повесница Срба и Хрвата преплетена је једна с другом, у колко су се и једни и други нашли на размеђи истока и запада. Велике противности истока и запада и у овим огранцима словенске породице добијају свога израза, ал' срећом нису постале тако силне и немају оних злокобних последица, као што међу Русима и Пољацима. При свем великом упливу запада на Хрвате, они ипак остају у заједници словенској, Хрвати се не одричу Словенства, шта више они живо осећају за Словенство. Па и ту се показује, да они Хрвати, који су ближи истоку да имају живљи осећај словенски. То особито вреди за приморске Хрвате.

И Фрањо Рачки родио се међу приморским Хрватима. Он се родио 25. Нов. 1828. г. у Фужини, што лежи у речкој жупанији. Прве науке слушао је баш на Ријеци, том знаменитом приморском граду, који и ако је по свом спољном облику талијански, у својој суштини је хрватски град. Приморци, и Срби и Хрвати, вишега су, ширега су погледа и томе се можда има приписати, што је Фрањо Рачки у својим многобројним ученим делима као и у својем политичном држању имао шири поглед, а звезда водиља била му је велика заједница словенска. Он, који је био каноник римске цркве, он се међу православним Русима у Одеси за доба археолошкога конгреса осећао као у домаћем кругу, те су му годиле оне велике почасти које су му Руси као словенском учењаку указивали.

Проникнут опћом словенском мишљу, Рачки је у том правцу радио, те није никад био једностран и ексклузиван

Још у своје млађано доба: било му је тек 28 година, издао је у г. 1857. у Загребу знамениту студију: Вијек и деловање св. апостола Кирила и Метода.

Рачки у свом млађаном добу, таки у почетку свога историјскога рада, дошао је у Рим, где је скоро три године пробавио. Ту, у великој ризници историјских дела, историјских рукописа, нашао је Рачки богатога поља за своје деловање. Но он своје деловање није ограничио само на Рим него је пошао даље: у јужну Италију, у Напуљ и ту је учинио врло знамените студије о династији Анжувинској, која је иза Арпадоваца владала у Угарској. Рачки је указао на живо опћење у оно доба двеју обала јадранскога мора те је Рачки доказао, како су Анжувинци преко Хрватске дошли до владавине у Угарској.

Велике студије Рачкове у Риму и у Италији, према свему оном, што га је окружавало и на њега упливисало, те студије нису га могле одвратити од његовога правца, да ради у духу словенском; његове студије нису могле послужити оруђем непријатељима Словенства, напротив он је својим студијама непријатељима Словенства извинуо оруђе из руке. И та љубав Рачкова према Словенству, љубав према своме народу, који је сматрао само као мали огранак великога Словенства — можда је узрок био да Рачки није остао у Риму, где је позорност и учених кругова и самога Ватикана на себе обратио и где су му сјајне понуде биле чињене. Но његов повратак из Рима у своју домовину концем г. 1860. стоји у свези са тада зачетом мисли великога мецена хрватскога народа, бискупа Штросмајера: да се у Загребу оснује југославенска академија. Рачки, и ако је иза свога повратка из Рима у Хрватску помишљао да се врати у Рим, важни догађаји иза октобарске дипломе у г. 1860. и мисао о оснивању југословенске академије, задржали су Рачкога за увек у његовој домовини. Иза октобарске дипломе како се Рачки станио у Загребу, његов рад на књижевном, па и на политичном пољу у оно доба кад се иза октобарске дипломе ломио политичан положај Хрватске — био је тако обилат, тако сјајан, да кад се жеља Хрватске испунила да добије југословенску академију, да је Рачки у г. 1867. постао председником те академије. На жалост он није могао умрети као председник југословенске академије, јер су га политичне, њему непријатељске околности са председничке столице одстраниле. Ал' зато је он ипак до смрти остао душа југословенске академије.

Југословенска академија изабравши г. 1867. Рачкога за председника, није могла наћи бољег, вреднијега, заслужнијега човека, већега учењака за свога председника, него Фрању Рачког.

Ваљало би да са овога места говори учењак српски, историчар српски, да достојно оцени све оно, што је Фрањо Рачки написао.

Списи Фрање Рачкога тако су многобројни, да се може казати да оно, што је Фрањо Рачки написао, да би то много било и за највреднијих десет научењака. И у тим многобројним списима ретко да Рачки уз хрватску повест не додирује и српску повест, јер Рачки је једнаком љубављу обухваћао оба наша племена: и хрватско и српско.

Дуго би било и уморило би слушаоце, кад би набрајао све оно, што је Фрањо Рачки написао. Ја се морам ограничити само да гдешто, гдешто споменем. Познат је његов спис: „Дјела старијих извора за хрватску и српску повест средњега века“; његов спис: „Најстарија хрватска, ћирилицом писана листина“; „Писмо првовенчанога краља српскога Стевана I. папи Хонорији III. г. 1220.“ Познат је и његов спис: „Борба јужних Словена за државну неодвисност у XI. веку“. Знаменит је и његов спис „Богомили и Патарени“. Повесница Босне свагда ће остати благодарна тема за српске и хрватске повесничаре, јер у Босни, ту се у повесници ломио уплив запада и истока. Рачки се много бавио са том повесницом као што доказује тај његов спис о босанским Патаренима; Рачки је приопћио и ћирилицом писану изворну листину босанскога бана Твртка од 11 Августа 1336. Класичан град у нашој повесници, дични Дубровник, наравно да је морао интересовати Рачкога, па је у часопису „Старине“ саопћио студију: „Дубровачки споменици о одношају дубровачке обћине напрама Босни и Турској“. Једна од његових најстаријих студија, што је још у г. 1865. у „Књижевнику“ издао, јесте: „Одношај српских деспота и досељеника према круни и краљевини Хрватској и Угарској.“ Наравно да се ја не могу упуштати у оцену тих историјских дела. Ал' да је Рачки једнаком љубављу обухваћао оба племена нашег народа: и хрватско и српско, најбољи је доказ његова расправа: *„Бој на Косову. Узроци и последице“*. У онај мах, кад је српски народу г. 1889. светковао петстогодишњицу тужне успомене на Косово, кад је српски народ 15 јуна 1889. г. при свим великим запрекама врвио у Раваницу, да ода пошту моштима кнеза Лазара и да се сети косовских јунака, Рачки држао је седницу југословенске академије, сетио се тога свечанога дана те читао у академији своју расправу о боју на Косову. То није само прости опис боја на Косову, него унутарњега стања државе српске за последња три деценија пре битке Косовске, а тако исто опис посљедица битке Косовске за српску државу, за читав исток, па и за суседне земље.

Ја имам тај, могу рећи, класичан спис у рукама. Он ми је уједно драгоцена успомена. Фрањо Рачки кад ми је послао тај спис, који је латиницом штампан, написао је на њему добром ћирилицом: своме поштованом пријатељу дру Политу-Десанчићу. Писац др. Фр. Рачки.

Ево како почиње Фрањо Рачки ту своју расправу о Боју на Косову:

„Данас је петсто година од крваве битке на Косову пољу. Што се и наша академија данас сјећа тога догађаја, доказује, да држи својим задатком слиједити на пољу науке све важ-

није мијене у прошлости хрватскога и српскога народа, те знанствено је објаснити, колико може и знаде. Ако буде умјела увијек прислушкивати бијло народнога живота, и за сваки куцај његова срца наћи прикладан знанствен изражај бити ће прави народан учен завод, какав годи и опћој свјетској науци".

Фрањо Рачки наставља, како је и за појединога човека неугодно да се сећа несретних доживљаја, ал' вели:

„Ако хоће, да што из своје прошлости научи, ваља да се мишљу удуби и у несрећне у њој догађаје, да им коријен и узрок испита и на живот примијени. Искуством ваља да се поучи не само појединац него и народ. Сви појави у његовој прошлости стоје у свези узрока и посљедице". *„Тако ваља схватити и догађај, којега 500-годишњу успомену данас, неку реки славимо, него у свијести народа оживљујемо. Сам се народ напрама тој успомени показао много проницавији и буднији, него ли образованији вође његове.* Дочим су ови спомен Видовдана једва убиљежили у књигу споменицу, те је и на ову велик њих дио до најновије доба мало не заборавио: народ је ту спомен уз 500 година пјесмом и причом преносио од кољена до кољена, с њом се соколио и приправљао, да исправи посљедице косовскога боја".

Фрањо Рачки дубоким знањем описује растење и јачање српске државе и све тадање околности, које су подигле српску државу, па долази до закључка, који кулминира у овом:

„Очита бијаше намјера Стјепана Душана, да српска царевина на истоку замијени источно-римску и да Немањићи замијене Палеологе."

Фрањо Рачки описује велики обим тадање српске државе, па вели:

„На југо-западу није више источно римској царевини преостала ни једна покрајина, дочим је стара Хелада, сада сусједа Србији".

У опису српске државе под царем Душаном дотакнуо се Фрањо Рачки и Далмације. Ево шта вели Фрањо Рачки:

„Имајући српски цар тада у власти Хум, а већ од прије Требиње, бијаше опасан непријатељ Људевиту за Далмацију. То је скорашњи успјех потврдио, када је српска војска Скрадин и Клишку тврђу запосјела; и тим српска власт у Далмацији чврсту ногу ставила".

Фрањо Рачки у опису битке Косовске наводи и турскога хисторика *Нешри*. Тај турски писац живо описује како је пре битке Косовске дошао посланик Лазарев к Мурату, те Фрањо Рачки наводећи то место из Нешрија, тиме уздиже јунаштво српско:

„У Кратово дође такођер пред Султана Лазарев посланик, који да га својим дрским понашањем на рат изазва. На то чини Мурад своју добро оборужану војску посланику показати, да види с каквом силом имати ће невјерници посла. Србин се не уплаши, већ се хваста, да му владалац имаде јунака, којих ће се сваки са тисућом Турака у коштац ухватити".

Фрањо Рачки у тој својој расправи опширно опровргава ону велику заблуду што је из *Нешрија* прешла у све историке европске, наиме да су на Косову кнезу Лазару помагали: Немци, Власи, Арнаути, Угри, Чеси и Бугари. Рачки са свим темељито опровргава то као ствар сасвим немогућу. Наиме што се тиче Угарске. Ево шта каже:

„Напокон Угарска не само што није била вољна подупирати Србије проти Турчину, него се је усупрот, јер је она и хрватске незадовољнике и Бошњаке подупирала, проти њој спремала на рат"... „Из свега тога бјелодано слиједи, *да се на Косову са Срби нијесу борили ни бугарске ни арбанаске, ни влашке ни угарске чете*; пак да су онај савез измислили само Турци, како би се побједа њихова проти толиким „невјерником" приказала у сјајнијем свјетлу."

Него Фрањо Рачки наводи, да су на Косову биле хрватске чете под баном Иваном Хорватом, те у доказ за ово наводи љетопис *фороливски*; наводи и латински текст у том љетопису. Наш историк Иларијон Руварац у својој расправи о кнезу Лазару сумња, да су на Косову биле хрватске чете.

Но како му драго било у том обзиру, значајно је, да је у оно доба Хрватска тражила наслона у српској држави Ево што каже Фрањо Рачки:

„Незадовољнике у Хрватској, којим је на челу стајао бан Иван Хорват, подупирао је и Твртко и Лазар. У то им доба бијаше средиште у Босни, а главна потпора босански краљевски двор."

Фрањо Рачки описује лепо и темељито последице битке Косовске. Већ две године после битке Косовске да су Срем и Угарска осетиле последице српскога пораза, те у свом опису долази до закључка, да је Мухач последица Косова.

Од каквих је пагубних последица био бој на Косову за културу и то Фрањо Рачки лепо и темељито описује. Но на ово ћу се у току свога говора још вратити.

Споменути ми још један важан спис пок. Фрање Рачкога, који и ако нема свезе са српском повесницом, ипак је врло значајан по положај Фрање Рачког у његовом родољубивом деловању. То је спис: *„Ријека према Хрватској"*, који је спис, кад је у год. 1867. изашао, био од великога утиска, те је и на немачки преведен.

Фрањо Рачки није био само историчар него и политик хрватски. У оно доба, кад се ломио државноправни положај Хрватски према Угарској, он је као посланик на хрватском сабору са својим дубоким историјским знањем био од велике помоћи хрватском сабору. Он је састављао оне знамените адресе хрватскога сабора, он је био рука помоћи хрватској регниколарној депутацији у г. 1866. кад је уговарала нагоду с Угарском. И његов спис „Ријека према Хрватској" тако је темељито написан да се истина покушавало ал' да се није могао наћи никакав историчар мађарски, који би темељито могао побити што је Фрањо Рачки о Реци написао.

Та околност што Фрањо Рачки није био само историчар него и политик, држим да му није била мана, него баш врлина. Ја држим, да историчар и треба да је нешто и политик, јер само овај који уме да просуђује одношаје у државном животу садашњости, који у тим одношајима живи, у њима делује, кадар је да просуди одношаје у државном животу у прошлости, кадар је да унесе светлости у одношаје прошлости, које само политичар уме да разјасни.

Фрањо Рачки имао је још неку велику врлину као повесничар. Ми мало имамо прави повестничара. Ми имамо сабирача и издавача појединих извора, појединих повесничких листина, имамо приповедача још неоверовљених догађаја наше прошлости, ал' мало имамо правих историчара.

Ја у том обзиру имам своје гледиште. Ја држим да у малих народа не треба да се деле повесничари на *испитиваче* повестнице и на *писце* повеснице, на оно што Немци зову: „Geschichtsforscher" и „Geschichtsschreiber". У малих народа не треба да се поједини баци само на палеографију, на дипломатику. Оставимо ми то великим народима, који већ имају огромну повесничку литературу, те појединa истраживања појединих догађаја само *боље* осветљују прошлост. Гледајмо да имамо повесничара, који и истражују и описују повест. У том правцу био је Фрањо Рачки изврстан. Он је био скрупулозан испитивач повесничких извора, испитивао их је недељама, месецима, па кад је који извор издржао његову критику онда је тек повукао консеквенције и осветлио одношаје, те дао слику свагдашњих повесничких догађаја и одношаја. И ово је по мом скромном мњењу, права задаћа повесничара. У том обзиру заслужио је Рачки име југословенског Палацкога.

Према великим хисторијским студијама Фрање Рачкога, према његовим многобројним списима, готово да је невероватно да је доспевао и за мање ствари. Тако је он написао многе животописе наиме старих писаца Дубровачких. Особито се одликују животопис Руђера *Јосипа Бошковића*, *Ханибала Лучића*. Рачки доспевао је и за некрологе. Његов живи осећај за све оно, што се тицало његовог хрватскога народа и најроднијега му племена српског као и укупнога Словенства — тај осећај му је свагда налагао као неку дужност да се сети оних трудбеника народних у садашњости, који су услед смрти одступили са позорнице деловања. Међу многобројним некролозима што је Фрањо Рачки написао, споменућу само некрологе: Руспма Костомерову, Погодину, Чеху Ербену, па нашем Петрановићу и Суботићу.

У каквом је великом уважењу био пок. Фрањо Рачки, најбољи је доказ да је био чланом великих учених друштава и словенских и страних. Тако је Фрањо Рачки био чланом царске руске академије у Петрограду, чланом универзитета у Петрограду, Москви и Одеси, чланом чешког ученога друштва у Прагу, академије у Берлину и академије у Риму, наиме академије Dei quiriti. Био је члан академије српске у Београду, књижевнога бугарскога друштва у Софији, па ове наше „Матице Српске", која га је изабрала за свога почаснога члана још у г. 1867. а за члана књижевнога оделења у г. 1868.

Према обилатом раду пок. Фрање Рачкога, као повесничара, као политичара, као родољуба, ваљало би написати читаву дебелу књигу да се опише његов рад, да се даде слика његове личности, да се укаже пошта његовом деловању. Ја не могу себи ласкати, па и не помишљам, да сам Вам могао са овим, што сам досад рекао — дати и приближно какову слику о славном историчару хрватском. Али држим, да ће Вам та слика бар у неком обзиру бити јасна кад Вам кажем, да међу нашим историчарем Иларионом Руварцем и Фрањом Рачким није никад дошло до противности а још мање до какве огорчене полемике, шта више наш Иларион Руварац као што Вас могу уверити, испуњен је великим поштовањем према сени пок. Фрање Рачкога и да се анахорет Грегетешки, по својој скромној нарави не клони сваке јавности — он би Вам данас са овога места могао дати бољу и лепшу слику о Фрањи Рачком свом хрватском колеги, него што сам ја кадар био то учинити.

Ми данас славимо успомену првога просветитеља српскога, св. Саве. Фрањо Рачки, који је превртао повесничке листине и хрватске и српске, који је у својим историјским студијама свагда гледао да уздигне културни моменат у повесници Хрвата и Срба, њему велика, јединствена у свом роду културна личност св. Саве није била непозната. Он, који је проучио ломљење уплива истока и запада у српским земљама, пред њега је много пута морала излазити велика, културна слика св. Саве.

У свом спису о бој на Косову, Фрањо Рачки уздижући културни моменат у српској држави, спомиње Св. Саву. Ево што каже Рачки:

„Србија је за Немањића постала средиште словјенске књижевности на балканском полуотоку, које је прије било у Бугарској до њезине пропасти године 1018. Како је свуда у средњем вијеку црква била главна и гњегђе и једина разсадница и гојитељица науке и умјетности: тако су ове нашле пјестовалиште у српској цркви заснованој и уређеној по сину првога основача српске државе Стјепана Немање, по првом српском архиепископу св. Сави".

Описујући пагубне последице боја на Косову, Фрањо Рачки уздиже српску културу онога доба на балканском полуотоку. Ево што каже:

„Сви ови останци књижевности и умотворина показују, да је Србија Немањића усисала била живље просвјете онога времена, те уједно јамче, да би се у њој ови живљи развили били под дахом онога душевнога покрета, који је именом хуманизма и ренесансе прозван, да јих пораз на Косову и турско завојевање скоро удушило није. Самосталан на име живот српскога народа преста управо у доба, када се је у Италији нов покрет, послије првих му стјегоноша Данта, Петрарке и Бокачија, силно размахао".

Па ево како завршује Фрањо Рачки свој опис:

„Ми налазимо српске владаре и велможе у непрекидном дотицају с Млетци, Фиренцом, Напуљем и Римом. Србија и Млетци измењују си посланства, ступају у савезе; српски властодршци уврштују се међу почасне грађане јадранске краљице. Уз то и Дубровник, који посредује трговину балканскога полуотока, који склапа уговоре са Србијом и Босном, који даје у невољи тамошњим великашем уточиште, залази по мало у душевну атмосферу нових идеја, које заокупљују све умове апенинскога полуотока, те у очи косовске битке прима у своју службу Петраркина ученика Ивана Равењанина, првога хуманисту на источној обали Адрије. Неби ли дакле са бакље хуманизма и ренесансе, која је живо у XIV. и XV. вијеку горила у Италији, искра севнула била у Србију и воће на приправљеном земљишту успламтила, те и балкански полуоток у онај душевни покрет повукла, да га Ислам није послије Косовске битке немиљено прикована држао и од дотицаја с извори нове просвјете одбијао?

Толику је несрећу Видов-дан год. 1389. на Србију и сву источну Европу оборио!"

Према томе што је Фрањо Рачки у својим повесничким студијама културу српску уздигао, ја држим да књижевно одељење „Матице Српске" није му могло прикладнији помен учинити него кад му је тај помен приредило приликом свечаности о Св. Сави.

Фрање Рачкога нема више међу живима!

Од оних многих трудбеника међу Хрватима и Србима, који су пре тридесет и више година неуморно радили на бољитку свога народа, и на научном и на политичном пољу, који су настојали да буде слоге међу Србима и Хрватима — од тих трудбеника и поборника још је мало у животу. И мене нека сета обузима, кад помислим и на оно доба, кад сам још млађан био послаником на хрватском сабору, па кад је Фрањо Рачки уз велико коло родољуба Хрвата и Срба био развио своју делатност, кад се опоменем онога озбиљнога, свечанога тренутка, кад смо 23. јануара г. 1868. нас тринајст посланика Хрвата и Срба са Фрањом Рачким на челу оставили уз протест хрватски сабор.

Фрање Рачкога више нема и читавог оног кола, што је било око њега мало по мало нестаје. Дао би Бог да млађа генерација међу Хрватима и Србима пође опет оним правцем, којим су некад разборити Хрвати и Срби пошли, кад су заједнички бранили и на научном и на политичном пољу права свога народа. Ја имам пуно наде да то време опет мора доћи.

Повесница, која је ставила Србе и Хрвате на разђмеђи истока и запада, те их је према противностима тих двеју великих струја, раздвојила — та повестница мораће их у будућности спојити. То спојење мораће се показати у оној мери, у којој у Хрвата буде продирало убеђење, да повесничка струја, у којој су се Срби налазили, па се и сад налазе, да та струја одговара самосвесном животу словенском. С друге стране пак биће тога спојења када Срби узмогну од западне струје у себе усисати моћ и снагу асимилације.

На тој асимилацији наших двеју племена, у духу самосвести словенске, ваља да раде сви родољуби српски и хрватски.

У данашњем узбурканом времену, пуном страсти међу Србима и Хрватима, слика Фрање Рачкога, његово научно деловање с којим је једнаком љубављу обухватао оба наша племена — та слика ваљало би да утиша те наше страсти И кад ово буде, онда ће Срби и Хрвати најдостојнију пошту одати сени покојнога Фрање Рачкога.

Књижевно оделење „Матице Српске," кад је ову светковину приуготовило, предњачило је у том правцу. А ја у том правцу, у том духу, великом трудбенику за повест хрватску и српску, из дубине душе велим: Слава Фрањи Рачком, слава и вечан му спомен!

Светосавска прослава у Н. Саду.

И ове године свечано је у нас прослављен дан св. Саве, првог нашег просветитеља и великог народног светитеља. Црква и школа ујединила се, да прослава буде што величанственија Поред тога је и „Матица" наша као књижевно друштво учествовало и са своје стране у прослави, као што и доликује св Сави, који је био светац, творац српске школе и велики поборник српске књиге. . .

До подне је била свечана архијерејска служба у саборној св. Ђурђевској цркви. Служио је високопреосвештени г. епископ Герман, уз асистенцију проте Милана Ћирића, катихете Мих. Миловановића, конзисторијалног бележника Георгија Видицког, пароха Боже Поповића, придворног ђакона Гаврила и ђакона Веље Миросављевића Црква је била дупком пуна побожног света.

Прослава у гимназији.

После службе беше прослава у дворани српске велике гимназије. Свештеници су у одеждама у пратњи ђака отишли из цркве у дворану, а за њима и остали свет. Дворана је била препуна, те су многи морали стојати у у ходнику и побочним собама.

И овом приликом се видело, како је преко потребна нашој гимназији *већа дворана*, у којој би се могле оваке свечаности одржати како треба. Имао сам и овога пута прилике, да чујем једног, који рече: *„Ево већ десету годину долазим у гимназију, да видим ову прославу, па никад да дођем у салу; није вредно човек ни да долази."* Преко је потребно дакле, да се наша гимназијска зграда прошири и дозида. Позвани нека размисле о овом!

Прослава отпочета је водоосвећењем, за тим је ступио на среду ученик VIII. гимназијског разреда *Миливој И. Вучетић*, те је у лепом, брижљиво израђеном говору нацртао живот и рад св. Саве. Присутна одабрана публика беше врло задовољна, како с говором тако и с начином предавања младога беседника.

За тим је проф. г. *Андрија М. Машић* читао имена приложника на гимназијски фонд.

После овога беседио је управитељ гимназије г. *Васа Пушибрк* у спомен Павла Ј. Шафарика, коме ће се ове године навршити сто година, од како се родио. Познато је, да је славни књижевник и научењак Павле Шафарик у Н. Саду провео 14 година, као управитељ и професор српске велике гимназије, те је и наша гимназија дужна била, да са своје стране овом приликом ода признање и поштовање спомену тог великог Словена. Беседа нас је г. Пушибрка са оног места, са кога је изговорена, врло задовољила. Говорник је у општим цртама обележио значај Шафариков, а највише се бавио око тога, да нам расветли одношај Павла Шафарика према нашој гимназији и да изнесе какво беше живљење Шафариково овде. Тако је најлепше одужен пијетет према великом покојнику. Као великог научењака и књижавника славиће Шафарика ове године многа

словенска књижевна друштва. Нашој гимназији био је задатак, да нам изнесе, шта је био Шафарик њој и колико је вредио као управитељ, професор и колико је благотворно утицао на нашу књижевност, док је био у Н. Саду. Г. Пушибрк нам је у јасној и верној слици изнео деловање Шафариково у Н. Саду. Нека прими нашу захвалност на том труду и заузимању, те је тако и наша гимназија учинила своје, да се освежи успомена Шафарикова.

После беседе г. управитеља, кор српске гимназије лепо и складно, као увек, отпевао је једну песму, и за тим је довршена ова прослава. △

*

Прослава у „Матици Српској."

После подне тога дана још пре 4 часа, за када је био заказан говор г. дра *Мих. Полиша Десанчића* у спомен хрватском родољубу и књижевнику дру Фрањи Рачком, почела се купити у великој дворници „Матице Српске" многобројна одабрана публика, у којој осим овдашње интелигенције видесмо много гостију са стране. Међу осталима беху ту од Хрвата: честита старина г. Илија Округић, опат и парох петроварадински, г. Јован Храниловић, грчкокатолички окружни прота и парох новосадски, г. Мажуранић, ритмајстер улански. У дворници није остало ни једног празног места, а многи нису могли ни да стану у дворници, него су морали остати у предсобљу. Морамо нагласити, да су у особито лепом броју дошле на ову свечану седницу књижевног оделења наше Српкиње, које су тиме показале, да се интересују за лепо и поучно.

Мало после 4 часа отворио је седницу књижевног оделења председник „Матице Српске", г. Милош Димитријевић, у кратком говору поздравио публику, која је дошла у тако лепом броју, и позвао г. дра Мих. Полита-Десанчића, да заузме говорницу и одржи свој говор у спомен дру Фрањи Рачком, почасном члану „Матице Српске" и члану књижевног оделења.

Др. Мих. Полит Десанчић је на то у живој речи (без рукописа) одржао свој говор, који је присутна публика са највећом пажњом саслушала и који доносимо на другом месту овог листа. Говор се г. дра М. Полита одликовао богатим садржајем и родољубивим жаром. Поред тога видела се у говору топлота и пријатељски осећај, који је г. др. Мих. Полит-Десанчић неговао према свом покојном пријатељу, којега је мисли и жеље имао прилике да упозна. Кад је г. Др. Мих. Полит-Десанчић завршио свој говор, захорило се у дворани бурно „живео", а председник „Матице Српске" је предложио, да се говорнику на његовом лепом и инструктивном говору уведе у записник захвалност, што је књижевно одлење једногласно примило.

Кад се стишали узвици одобравања, устаде прота Јован Вучковић, прив. ректор богословије, и саопшти да је Њ. Св. српски патријарх *Георгије* послао „Матици Српској" 750 фор. а. вр., да се од тога упишу за чланове „Матице" са улогом од 50 фор.: српска богословија у Ср.-Карловци, српска велика гимназија у Карловци, срп вел. гимназија у Новом Саду, српска препарандија у Сомбору, Пакрацу и Карловцу, и да се од заосталог новца допуни чланарина патријархова, који је још као сомборски прота положио у име чланарине 50 фор, те да му чланарина износи 500 фор. Цела публика је на то узвикнула: „Живео српски патријарх!" и књижевно оделење је с радошћу уврстило у записник захвалност Његовој Светости на том племенитом делу.

Прошло је било већ 5 сати, кад се публика стала разилазити са ове свечане седнице књижевног оделења „Матице Српске" а сваки је понео собом лепу успомену са ове седнице.

* — ко

Гимназијска беседа.

У вече је била двадесет друга беседа новосадске гимназијске омладине.

Човек је занаго у искушењу, да рече, е је ово најлепша беседа, коју су новосађани икад видели, ма да је и до сад сваке године, извештач имао право, да то каже према прошлогодишњим беседама. Забава, коју дају гимназисте под управом неуморног и вештога професора г. Јована Грчића, тога заиста вештога мајстора у овом обзиру, није спала на то, да је ми слабим пером хвалимо, јер је она широм Српства себи већ тако име извојевала, да је најпознатија забава овостраних Срба. Програм Јована Грчића је као увек и ове године био тако леп, а ученици су и ове године тако складно певали, свирали и декламовали, свота пак беше тако много, да је сваки посетилац био не само задовољан, него и одушевљен, усхићен. За карактеристику доста је споменути, какав се разговор, водио после беседе међу публиком: Бадава, можеш ићи свуд на беседу: да се проведеш добро, али да се вратиш кући одушевљен, то можеш само с новосадске беседе...

И нема сумње, да се многи посетилац с периферије овде у центруму Српства, где му певају до скоро двеста Српчића, одушевљен мора вратити дома, — онамо, где свест Српска хоће да већ трне. Тако дакле беседа српске новосадске гимназије има дубљи, шири значај за крајеве Српства. . .

Што је ове године *за цело* било најлепше о беседи, то је била њена спољашња форма. Сама беседа је одржана у новосаграђеном позоришту, које је подигао господин Лаза Дунђерски у својем дворишту код Јелисавете. Играчка пак била је и ове године у дивотној дворани код „Јелисавете". —

Као што видимо, нашој гимназијској омладини би суђено, да отвори то веледепно позориште. — Милина беше посматрати српску публику у дивној згради, која се по лепоти с најлепшим позориштима такмачи. За неколико часова човек је замишљао да није у Новом Саду, него гдегод у Берлину.

Беседа је отворена прологом у стиховима од професора Јов. Грчића, где је кратко приказан значај позоришне установе, а где се са захвалношћу спомиње дични *родољуб*, који *створи* једним ударом оно, што народ дуго само *жељаше* али не *могаше*.

Ево **пролога** у целини, како га је изговорио осмошколац Димитрије Алексијевић:

„И подиже се величанствен храм.
Олтара ево, где ће свети пламе
Загревати божанским жаром груди,
Божанским жаром, што у души буди
Неисказаних сласти голем рој;
Што у небеса диже људски сој,
У надземаљске сфере идејала,
Земаљских страсти где но нема кала,
Но вечита чистота, вечит сјај
Још овог света људству даје рај.

Да жељена ли овом граду дара!
Ој, како давно смела машта ствара
Овакав дом за Српство Новог Сада,
За Српство, којим отмен укус влада
Те зна да цени, зна да разликује,
Шта срце диже, шта ли душу трује.
Завредило је Српство то за цело,
За позориште, беседу и село
Да достојан га буде Музâ храм
А Нови Сад је до сад био сам
Међ равнима му без овакве зграде.
Но сад му ево милен дарак даде
Родољуб дичан, свестан, срца врела
Што општа воља дуго само хтела,
Он *створио* то.
Па нек му буде част!
Што српске душе данас пуни сласт,
Што српско срце данас плахо бије,
Што српско око сузу данас лије
Са радости и поноса и среће —
Да л' има ико заслуге ту веће
Од њега дична? Њему ваља само
Да од свег срца топлу хвалу дамо
И кликнемо: Нек свуд Те срећа срета
И живео на многа, многа лета!"

Дуго би било, кад би смо ређали и оцењивали све пијесе: доста ће бити, да у опште кажемо, да је свака приказана на опште задовољство, а поједине су управо очарале публику, која је дупком напунила позориште, па ипак мирно и с уживањем издржала три сата на самом концерту. — Но морамо нарочито похвалити љупке гласове солиста: И. Бајића, Д. Бокшана и А. Врвића, даље свирку У. Поповића и В. Војновића, М. Димовића и Л. Поповића, а понајвећма истичемо декламацију Милана Ђурчина, који је, приказујући *Хасан-пешељара* звучним гласом, вештим наглашивањем и сходним гестима управо очарао публику.

О игранци нам је мало говорити. Играло се до зоре, а то значи да је било веселo. Једна је махна тескобност дворане, која, ако и јесте за сваку другу забаву довољно велика, за гимназијску би беседу требало да порасте и да буде још бар једаред толика.

Материјална страна такођер добро стоји. Утекло је већ до сад које за улазнице, које прилога до 2500 фор.

—ћ

Политички преглед.

— **Угарски сабор**. Заступничка кућа држала је 13. (25.) о. м. седницу, која је врло слабо била посећена; расправљано је о буџету министарства просвете. У дебати су учествовали од опозиције: Јосиф *Вереш*, Јосиф *Бано*, гроф Евгеније *Зичи* и Фрања *Шима*, а од стране владине: Геза *Пап* и Тадија *Прилески*.

У седници од 14. (26.) продужена је дебата о истом буџету. Дебату је отпочео са владиновачке стране Јован *Туба*, а наставио је Август *Пулски*, коме је хтео да одговори гроф Евгеније *Зичи*, али му председник Дезидерије Силађи, силом своје нове моћи, не даде да учини то. Од опозиције говорили су: Имбро *Мадараш*, од странке независности и Апоњијевац Алберт *Ковач*. Најпосле је *Шима* интерпелисао због социјалистичких агитација и немира на вел. угарској равници.

— **Русија.** Као што је познато, одласком кнеза *Лобанова-Ростовског* за амбасадора у Берлин, остало је празно место амбасадора при бечком двору. Вели се, да је прави тајни саветник и адлатус министра Гирса, *Шишкин*, изразио жељу, да он дође за амбасадора у Беч, али да то није допустио Гирс рекавши, да му је г. Шишкин веома потребан, јер је он (Гирс) болешљив. С тога и није још решено питање о попуњењу посланичког места у Бечу; међу тим мисли се у Петрограду, да ће Шишкин, ако би за бечког амбасадора био други ко наименован, бити први међу онима, на које би се мислило као на наследнике пок. Гирса.

— **Грчка**. Трикупис и Делијанис већ више пута су смењивали један другог на министарској столици; сада истина није стари Тодор Делијанис саставио нову владу, али тек је један Делијанис на челу владе, те је тако очуван досадањи обичај у мењању имена министра-председника. Овом ће се кабинету, како се чује, дозволити да распусти комору, што Трикупису није дозвољено. Карактер кабинета довољно истиче то, што су у њему два крилна ађутанта краља Георгиоса, ратни и поморски министар. Нови избори ће бити 5. (17.) марта, али министри неће кандидовати. Грчка има само једну комору (*Βουλή*) са 150 чланова, који се бирају општим гласањем.

— **Нова влада у Француској.** Леон Буржоа није никако могао да склопи нову владу, те се председник републике *Фор* морао обратити *Рибоу* и поверити му састав министарског кабинета. Рибо се одазвао и саставио је — после неких малих препрека — овако нову владу: министар-председник и финансија — *Рибо*; унутрашњих дела — *Легије*, досадањи министар просвете; министар просвете — *Поанкаре*; правде — *Трарије*; министар за насеобине — *Шотан*; трговине — *Лебон*; иностраних дела — *Ханото*; пољопривреде — сенатор *Гадо*; јавних послова — *Дими-Дишан*; портфељ поморског министарства поверен је адмиралу *Бернару*, а ратни портфељ понуђен је генералу *Жамону*, али га овај није хтео да прими. (В. телеграме. — Ур.)

— **Енглеска**. Сер Виљем *Харкур* канцелар државног блага, држао је недавно у Дербију политичан говор, који се нестрпељиво очекивао. У политичним круговима се рачунало, да ће Харкуров говор бити допуна кардифског говора енглеског премијера, лорда Розберија, у којем је овај поново дао израза своме уверењу, да горњи дом смета либералном развитку Енглеске. То очекивање је и испунило, јер је сер Виљем Харкур додирнуо не само сва унутрашња питања, него је нагласио и то, како је у министарском кабинету споразум; Харкур се пре свега обазрео на успехе либералне владе од последњих избора амо. „У поморској управи", рекао је Харкур, „влада је напрегла своју снагу, да поправи погрешке својих претходника У Ирској је разумном, помирљивом управом одржан мир; све, што се говори о распуштању парламента, неосновано је. Док год влада ужива поверење доње куће, неће се распуштање пре предузети, док влада не изврши своје дело, које је примила пре три године. Најпрешније су ствари: заваћање општег права бирања и допуњење ирских закона за земљу. У доњем дому ће се и томе дати израза, да је мешање горњег дома у законодавство дошло дотле, да се то више не може трпети. Горњи дом је веома несретна сметња за народни напредак. Све су лажи и измишљотине, што се говори, као да у кабинету влада неслога; док год либерална партија остане сложна, њен је успех у стварима реформе сигуран." Као што се види, Харкур је говорио отворено и одлучно, те је тиме најбоље документирао неистинитост оних тврдња унионистичко-конзервативне штампе, као да се Розберијев кабинет љуља. Колега Харкуров, министар унутрашњих послова, Тома *Аскис*, говорио је истим тоном у Хулу. Аскис је такође додирнуо мизерију енглеску, убојну флоту, и рекао је, да ће се за покриће сувишних издатака подићи зајам од 20 милиона фуната стерлинга (око 200 мил. фор.) Но и опозицијски корифеји путују по својим срезовима и тамо држе фулминантне говоре против политике данашње либералне владе; жестина говора једног ерла Розберија (ако се код овог финог дипломате у опште и може говорити о жестини у говору), Харкура, Кимберлеја далеко је заостала иза филипика Чамберленових, Балфурових па и самога гордога аристократе, лорда Сализберија. Унионисте су додуше претрпеле велики губитак услед смрти свога најагилнијег члана, лорда Рандолфа Черчила, али заставу, коју је тај одлични државник развио, чврсто држи Чамберлен и либерална странка ће имати према себи достојне противнике.

Новости из места и из народа.

Нови Сад, 16. јануара 1895.

— **Заслужено одликовање.** Његово Величанство краљ српски Александар I. одликовао је заслужног српског књижевника и родољуба г. *Јована Ђорђевића* високим одличјем: *редом св. Саве првога степена*. Свима је познато, колико је г. Јован Ђорђевић својим радом на просвети српској стекао заслуга за овострано и за оностранo Српство, те ако је ико заслужио ово високо одликовање, оно га је Јован Ђорђевић баш заслужио. Радујемо се, што млади краљ српски признаје праве заслуге и што је за њих одликовао човека, који је то у пуној мери и заслужио. Ми честитамо г. Ђорђевићу на овом ретком одликовању и желимо му, да га Бог још дуго одржи здрава и крепка, да може још послужити српској просвети и књизи, као што јој је и до данас тако изврсно служио. Живео!

— **Друштво „Марије Доротеје."** Новосадски круг друштва „Марије Доротеје" држаће своју IV. редовну скупштину 2. фебруара о. г. по р. к. у $^1/_2$3 часа после подне а у дворани овдашње државне грађ. женске школе. Позивају се на ту скупштину чланови удружења и пријатељи женског васпитања.

— **Време**. Пре неколико дана скоро да смо били заборавили, е смо у сред јануара: топли сунчани зраци беху са свим растопили снег по крововима и улицама варошким, а по овима се разлила вода до колена; могао си по којег „штуцера" видети већ у „иберцихеру". Али све то за мало потраја, зима као да се покајала, што је и толико упустила од свог права, те ево стеже мраз и стаде падати снег и то онај ситни, што у сваки кутић завеје. Но највише се радују овој поновљеној зими наши тоциљачи, који су тужно гледали, како нестаје леда са вештачкога језера у шеталишту и како ћудљиво време прекиде ону лепу забаву наших тоциљача, која је тако весело почела ове сезоне. Ако овако време дуже потраје, моћи ће се тоциљање наставити, ако т. ј. језеро са свим не — усане, јер брижно око једног абонираног јуноше откри неки дан по сред језера пруд, који заузима приличан део језера.

— **Нов управник монопола у Србији.** На место г. дра Стојана *Вељковића*, који је дао оставку на државну службу, постављен је за управника држ. монопола Павле *Шафарик*, артилеријски пуковник.

Новости са стране.

— † **Барон Гирс**. Из Петрограда стиже вест, да је умрео руски министар иностраних дела, *барон Николај Карловић Гирс*. Ова вест и ако није изненада стигла, ипак је изазвала велику сензацију широм целе Европе, јер је у њему Русија изгубила једног од својих најбољих државника. Гирс се родио 9. маја 1820.; породица му беше старином финска, али се одавно русизовала, а учио се у царском лицеју у Царском Селу, из којега је Гирс као 18-годишњи младић ступио у азијски департман иностраног министарства. Год 1841. додељен је Гирс молдавском конзулату, а 1849. је аташиран руском команданту у Ердељу, генералу Лидерсу, као дипломатски саветник; та му је служба набавила наслов дворског саветника и ред св. Станислава IV. степена. Вративши се из Ердеља, постане Гирс 1850. секретарем код посланства у Цариграду а после управитељем канцеларије код пуномоћног комесара за подунавске кнежевине. Кад је букнуо кримски рат, налазио се Гирс у иностраном оделењу у Петрограду, а 1856. постао је државним саветником. Био је најпре посланик у Мисиру па после у Техерану и добио многа одличја и наименован за тајног саветника. Год. 1869. постане Гирс послаником у Берну, а после три године у Штокхолму и најпосле, 1875. год., помоћником министра иностраних дела, кнеза Горчакова, директором азијског департмана и чланом сената. Године 1876., 1877. и 1878., за време берлинског конгреса, заступао је Гирс одсутнога кнеза Горчакова у вођењу иностраних послова, и може се рећи, да је Гирс од то доба био управо министар иностраних дела, а 1882. год., кад се Горчаков повукао у приватан живот, постане то Гирс и формално. Гирсу је пошло за руком, да 1885. у корист Русије реши авгански

конфликт са Енглеском и тиме је и светском миру учинио велику услугу. Барон Гире је био ожењен једном кнегињом Кантакузеновом, из којег брака има три сина и једна ћи. Друга ћи умрла је пре неколико година.

— † **Лорд Рандолф Черчил**. Узданица данашње енглеске опозиције и један од најдаровитијих енглеских политичара, лорд Рандолф Черчил умрьо је у Лондону, 12. (24.) о. м. Лорд Черчил родио се 1. (13.) фебруара 1849. г. као други син војводе Малборо-а (Marlborough). Учио се у Оксфорду и већ 1874. год одаслао га је вудсточки срез у парламенат, где је пристао уз странку унионистичко-конзервативну. И ако је у начелу био присташа те странке, ипак се лорд Рандолф — како га обично зваху — често заносио својом бујном природом, те је и својим друговима правио сметње; он је са својим ватреним присталицама Мр. Џон Горстом и сер Хенри Дримон-Волфом, садањим амбасадором у Мадриду, сачињавао т. з. „the fourth Party“ (четврта странка), а уз њих пристајаху кад и кад и мр. Артур Балфур и ерл Перси. Та „четврта странка“ задавала је велике бриге Гладстону и велике сметње његовом Хом-рулу. Лорд Рандолф био је управо вечити парадоксон: док није постао министром, дотле није штедио никог на том месту, а кад га је лорд Сализбери 1886. позвао у кабинет, лорд Черчил постао је још ригорознији, безобзирнији, недипломатскији, него што је био као посланик. Својим друговима вечито пребациваше, да много троше. Черчил је био ожењен богатом неком Американком, а 1892. пропутовао је Јужну Африку, о чему је писао у „Дељи График“-у. Вели се, да се у последње време одао пићу и да је пао у страшну болест „delirium tremens“, од које је тражио лека у Мисиру, али узалуд. Лорд Рандолф Черчил је сјајни метеор на политичком небу Енглеске, који је исто тако брзо исчезао, као што се и појавио.

НОВИЈЕ.

СОФИЈА, 15. јануара. Председник бугарског собрања, *Тодоров*, изјавио је у Рушчуку, да ће Бугарска *одбити* протест Аустро-Угарске у питању акциза.

РИМ, 15. јануара. Избори за посланичку комору биће у другој половини месеца априла.

ТЕЛЕГРАМИ

уредништву „Браника.“

БОЊХАД, 16. јануара. Министар унутрашњих дела, Дезидерије Перцел, примио је понуђену му кандидатуру за посланика. Министар је том приликом рекао, да то сматра као поверење према читавој влади. Нови кабинет има две кардиналне основе: I. непромењено одржавање поравнања од 1867. а II. влада ће радити у строго либералном правцу, да се у законитом року спроведу три санкционисана црквено-политичка предлога. Говорник као министар унутрашњих дела ће још у овом полугођу учинити што треба за наименовање чиновника за вођење грађанских матрикула и за поделу њихову по срезовима, те тако да у септембру ове год. може у целој држави почети вођење грађанских матрикула.

Говорник мисли, да су и учитељи кадри у целој држави видити матрикуле, па је с тога замолио министра просвете, да одредбу, по којој учитељи у исти мах не могу никакво јавно звање вршити, тако тумачи, да се учитељима при свему томе може поверити вођење матрикула. Ти закони ће се тако спровести, да ће се умирити узрујани духови.

Што се тиче још заостала два црквено-политична предлога, влада их задржава у оном истом обиму као и до сада. У погледу административне реформе ће се влада бринути, да предлог о административном суђењу још у овом заседању постане законом, а у погледу осталих предлога за реформе не може се показати велик напредак, али се исти морају спровести, и то добро, и влада ће у исто доба потражити и гаранције за успех. Јавно мњење држи данас, да је потребно генерализовати жупаније, али и то, да ваља у жупанијама створити здраву автономију. Што се тиче ове, ми жупанији дајемо, што јој треба, али ништа више, како иста не би била претоварена, него способна за живот и снажна.

У погледу аграрног социјализма, што се раширио по великој угарској равници, у погледу подизања здравствености, па онда, да администрација буде јефтинија, учиниће министар све, што год му је у власти. (Наобећавао се г. министар, само да дође до мандата; а хоће-ли то све тако глатко ићи, како он мисли, то је друго питање, од којега бираче не мора болети глава. — Ур. „Бр.“)

БЕЧ, 16. јануара. Његово Величанство краљ примио је јуче министра-председника, барона Д. Банфија на аудијенцији. У вече је Банфи био на дворском ручку и још тог вечера се вратио у Будимпешту.

СЕГЕДИН, 16. јануара. Полиција је узаптила код овдашњих социјалиста много тискарија, а затворено је њих тројица, што су растуривали те тискарије. Јуче се искупило од прилике 50 особа пред магистратском зградом и претећи су захтевали, да се ухапшени пусте на слободу. Полиција је ухапсила три коловође, а остали се разишли.

ПЕТРОГРАД, 16. јануара. Сви листови посвећују покојном министру иностраних дела, Н. К. Гирсу, некрологе, у којима хвале и узносе покојникову еминентну ревност у служби,

ПАРИЗ, 16. јануара. Српски краљ Александар I. стигао је овамо; на колодвору дочекао га је отац му, краљ Милан, који се врло срдачно поздравио са својим сином.

Сви овдашњи листови опширно говоре о саставу новог министарског кабинета, који је у јавном мњењу наишао на опште поверење. Комора и сенат држе данас своје седнице, да приме поруку новог министарства.

ПАРИЗ, 16. јануара. Влада неће дати никакву изјаву у парламенту, него ће то учинити приликом одговора на интерпелацију Гобле-ову и у исти мах ће се изразити о општем положају.

Генерал Жамон није примио понуђени му портфељ ратног министарства. Исти портфељ понуђен је команданту 19. кора, Арве-у.

Трговина.

НОВИ САД, 16. (28.) јан. 1895. (Извештај семенареке радње Воина Јовановића).

Хрђав пут и време задржавају странце код куће те је наша пијаца у дремежу. Довоз тако рећи никакав. Цене се не мењају.

Пшеница, најбоље квалитете 6 фор. 20 н. средња 6 ф. 10 н. Наполица се не виђа. Кукуруз најбољи 5 ф. 80—85 н. Средњи 5 ф. 70—75 н. Зоб 5 ф. 80—90 н. Јечам се не довози. Пасуљ се такове не виђа на нашој пијаци. Бели 8 ф. жути 7 ф.

*

Течај вредности новаца на берзи у Будимпешти 16. (28.) јан. 1895.

Ц. кр. дукати (нови) . . .	5 ф. 90 н.
„ „ „ (стари) . . .	5 ф. 83 н.
Наполеондори (20 франака) . .	9 ф. 94 н.

Огласи.

Галантериског, кратког и белог еспапа трговина

Станковића и Шљивовачког

У МИТРОВЦИ

потребује једног млађег спомоћника који је истој струци вичан, првенство имају они који осим срп. немачки и мађарски говоре. Ступање одма. 1—3

КУЋЕВНА ДОМАЋИЦА.

Требам за моју кућу ваљану и способну газдарицу, изискује се 1. да је вредна, штедљива и у свима кућевним пословима подпуно вешта 2. да српски мађарски и немачки задоста говори 3. да је *васпитана, смерна, и подпуног здравља до 40 год. без деце;* 4. сведоџба да је дотична, осим остали способности оваку дужност у већим кућама заузимала 5. добре препоруке. Обратити се ваља на мене писмено, или пак лично представити.

1—3 ЈАША ЛАЛОШЕВИЋ, велепоседник.

ЈЕДНА ИНДУСТРИЈСКА КУЋА

у Београду 1—3

потребује контоаристу са стручним знањем и немачким језиком, који може одма ступити.

Понуде са сведоџбама ваља слати на адресу: **П. Јановић. Сарајевска улица бр. 25. Београд** (врачар).

ПОЗИВ

на трећу редовну главну скупштину

ПРВЕ СЕНТОМАШКЕ ШТЕДИОНИЦЕ

ДЕОНИЧАРСКОГ ДРУШТВА

која ће се 10. фебруара п. р. к. у 2 сата после подне у просторијама штедионичким одржати.

Предмети саветовања:

1. Поднашање билансије и иззештај управе о раду завода у год. 1894.
2. Извештај надзорног одбора.
3. Донашање одлуке у погледу поделе чистог добитка односно установљење дивиденде, тантијеме као и квоте за резервни фонд.
4. Давање опроснице управи и надзорном одбору.
5. Почем је у смислу 19. §. наших правила рок од 3 године дана званичног службовања члановима управе истекао, поднашање оставке управног одбора, и нов избор (стари чланови могу на ново бирани бити.)
6. Установљење плате на 3 идуће г. за управитеља, књиговођу и благајника.

У Сентомашу, 8. (20.) јануара 1895.

УПРАВА.

*) §. 14. заводских правила. На главној скупштини учествују сви они деоничари, који имају једну или више деоница, који су као власници деоница, најмање 30 дана пре те гл. скупштине у деоничарску књигу уведени, и који су најмање 8 дана пред главну скупштину своје деонице са недоспелим купонима заједно у заводу депоновали.

Рачун биланције прве сентомашке штедионице деонич. друштва у Сентомашу за г. 1894.

ИМАЊЕ	ЗА ГОДИНУ 1894.			ДУГ		
Залог — — — — — — —		90	—	Неподигнуте дивиденде за г. 1892.		60	—
Прима менице — — — — —		177031	—	„ „ „ „ 1893.		84	—
Обвезнице — — — — — —		53100	—	Улога — — — — —	156782·68			
Благајна (готовина) — — — —		11655	60	Углавничене камате — —	6450·36	163233	04
Намештај — — — — — —		725	24	Есконт менице — — — — —		16220	—
Разни дужници — — — — —		765	44	Conto pro diversi — — — — —		260	—
				Доходарина — — — — — —		672	50
				Преносне камате — — — —		2086	—
				Реверве-фонд — — — — —		3066	—
				Деоничка главница — — — —		50000	—
				Чиста добит — — — — — —		7685	74
		243367	28			243367	28

ГУБИТАК	РАЧУН ГУБИТКА И ДОБИТКА		ДОБИТАК		
Исплаћене камате на улоге — —	947	73	Камата — — — — — — — —	13695	30
Чиновничке плате — — — —	2450	—			
Трошкови — — — — — —	1204	09			
Државне порезе — — — — —	881	40			
Општински прирез — — — —	178	39			
Станарина — — — — — —	220	—			
Однос намештаја (15%) — — —	127	95			
Чиста добит — — — — — —	7685	74			
Предлог управе у погледу поделе чисте добити:					
4000 фор. дивиденде на 1000 деоница т. ј. 4 ф. по деоници					
2120 фор. 74 нов. резерве фонду					
1360 фор. награда управи и чиновницима					
105 фор. награда одбору					
100 фор. на добротворне цели.					
7685 фор. 74 нов.					
	13695	30		13695	30

У Сентомашу 3. (15.) јануара 1895.

Лазар К. Манојловић с. р. књиговођа. Лазар Дунђерски с. р. председник. А. Георгиевић с. р. управитељ. Ника Н. Николић с. р. благајник.

Прегледали са главним и споредним књигама сравнили

Надзорници:

Тоша Јанковић с. р. Адам Николић с. р. Павле Коњовић с. р. 1—3

„СРПСКА БАНКА У ЗАГРЕБУ.“

Расписује овим стечај за следеће чиновнике:

а) 1 директора.
б) 1 главног књиговођу.
в) 1 млађег књиговођу.
г) 1 благајника.
д) 1 подблагајника.
ђ) 1 кореспондента за српску и немачку кореспонденцију.
е) 1 Секретара.
ж) 1 ликвидатора (у менич. одељењу).
з) 2 чиновника (контоаристе).
и) 1 приправника.

Гг. кандидати за ова места нека се изволе јавити до 20. јануара о. г. (по старом календ.) потписаном одбору.

Поред сведоџаба о стручној школској спреми потребно је, да у пре пису поднесу и сва остала документа о практичној извеџбаности у раду, из којих би се могло видети, где су до сада радили и с каквим успехом.

У молби својој треба да означе за која се од горњих места јављају, кад могу у дужност ступити и остале своје услове. Директор, благајник и подблагајник дужни су при ступању у дужност положити кауцију у готовом новцу или у папирима од вредности онолику, колика им је једногодишња плата.

Услов је за све, да морају знати **српски и немачки**, а првенство ће имати они, који су поред добре школске спреме дуже времена с успехом радили у новчаним заводима, који владају и другим страним језицима а за секретара и кореспондента они, који стенографишу.

У Загребу 5. јануара 1895.

ПРИВРЕМЕНИ ОДБОР
ЗА ОСНИВАЊЕ
„СРПСКЕ БАНКЕ У ЗАГРЕБУ.“

3—3

Власник и издавалац: Дружина Бранника. Одговорни уредник Никола Јоксимовић. Штампарија А. Пајевића у Новоме Саду.